Toen en nu

Ziekenzorg op Aruba voor 1920 (1) – dokter Horacio Oduber

Het San Pedro Hospitaal, voorloper van het Horacio Oduber Hospitaal, werd 100 jaar geleden opgericht. Het was het eerste 'moderne' ziekenhuis van de afgelopen eeuw. Maar daarvoor waren er natuurlijk ook patiënten, waarvoor primitieve zorg werd geboden. Primitief, want er was geen elektriciteit, geen waterleiding en geen geneesmiddelen, want de medische wetenschap stond nog in de kinderschoenen.

door **Evert Bongers**

Voor zover de ouderen zich 100 jaar geleden konden herinneren, werden er in de tweede helft van de negentiende eeuw voor het eerst zieken verpleegd in een huis in Madiki, ergens in de buurt van Cunucu Abao. In dit 'huis voor zieken' werden patiënten ondergebracht, waarvan sommige aan gele koorts leden. Zij werden daar door familie naartoe gebracht en verzorgd, want er was geen dokter of verpleging op het eiland. Uiteindelijk bleek bij zo'n opname in het ziekenhuis een grote kans te bestaan met gele koorts besmet te worden; een reden waarom het als zodanig werd opgeheven. De ruïnes toonden aan dat het gebouw niet groter was dan 9 bij 3,5 meter.

Dokter Horacio Oduber.

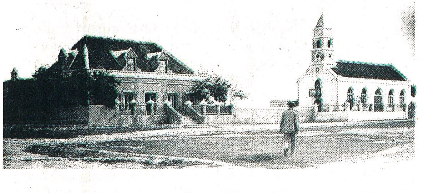
Het huis van dokter Oduber, naast de oude Protestantse kerk.

Een 'kitrin', zoals waar dr. Oduber mee reed, in de Franse Pas.

Horacio Oduber naast zijn broer Daniel, daarachter zijn zonen Horacio en Jacobo.

Het tweede ziekenhuis, opgericht in de tijd dat de Aruba Gold Mining Concession Ltd. zich op Aruba vestigde (in 1900), was in Oranjestad, aan het begin van de Wilhelminastraat. Daar had de familie Oduber enkele panden, typische Arubaanse stadscunucuhuizen. Het huis op de hoek van de Rifstraat (later afgebroken voor nieuwbouw, tot voor kort het Openbaar Ministerie), werd begin afgelopen eeuw ingericht als ziekenhuis. In het huis aan de andere kant van de Rifstraat woonde dokter Oduber. Dit pand is afgebroken toen de nieuwe, grote Protestantse kerk rond 1950 gebouwd zou worden.

Dr. Horacio 'Acho' Oduber (1862–1935) was destijds de enige geneesheer op het eiland; hij kwam uit een gegoede familie. Hij kon als achttienjarige in Baltimore voor arts gaan studeren en begon daarna te werken in de VS, in Costa Rica en in Panama om praktijkkennis op te doen. Hij werd de eerste Arubaan die als dokter op het eiland ging werken, in gouvernementsdienst. Hij woonde aan het begin van de Wilhelminastraat, naast de oude protestantse kerk uit 1846.

'Dokter Acho' ontving zijn patiënten aan huis. Voor zieken die voor behandeling of operaties moesten blijven, had hij enkele vertrekken ingericht. De dokter werd door de arme cunucuboeren betaald in natura, met landbouwgewassen. Omdat er in de goudmijnen veel met dynamiet werd gewerkt en men nog verre van 'safety-minded' was, kwamen nogal vaak ongelukken voor. Was het een ongeval van lichte aard, dan werd de patiënt per ezel naar het 'hospitaal' gebracht; bij ernstige gevallen werd de patiënt, liggend in een open kar, getrokken door muilezels die voor het mijnwerk werden gebruikt, binnengebracht. Vaak kwam het slachtoffer meer dood dan levend aan.

Het fenomeen narcose was destijds onbekend. Operaties en amputaties verrichtte de dokter zonder andere verdoving dan het laten drinken van een fles alcohol door de patiënt. Hij deed amputaties voornamelijk op zondag; dat was omdat de arbeiders uit de goudmijnen dan vrij waren en gingen vissen met dynamiet dat zij uit de mijnbouw hadden meegenomen. Daar ging wel eens wat mis en om de aan flarden geschoten ledematen af te zetten was er voor de dokter regelmatig werk aan de winkel op zondagmiddag.

Na tien jaar zware arbeid maakte dokter Oduber gebruik van het recht dat een dienstperiode van die duur gaf: hij ging met verlof. Zijn plaatsvervanger was broeder C. Zeppenfeldt, die geen chirurg was. Toen een van de werknemers van de goudmaatschappij met zijn arm in een van de machines bekneld raakte, gaf Zeppenfeldt toe dat amputatie de enige oplossing was, maar hij was hier niet toe bevoegd. De directeur van de mijnmaatschappij, Mr. Farmer, die in Australië bij mijnongelukken herhaaldelijk eerst hulp had moeten toedienen, besloot het risico maar te nemen, omdat het slachtoffer anders geen kans had om te overleven. Ook hier werd de patiënt onder invloed van alcohol gebracht en met assistentie van de plaatsvervangende dokter verrichtte Mr. Farmer de amputatie. De arme patiënt overleefde de rustieke operatie en stierf pas veertig jaar later een natuurlijke dood!

Na een welverdiende vakantie keerde dokter Oduber naar Aruba terug. In een wagen, getrokken door een paard – een 'kitrin' – bezocht hij patiënten over het hele eiland, van Oranjestad tot aan Seroe Colorado, waar de fosfaatmaatschappij gevestigd was. Eenmaal in Savaneta of San Nicolas, kon de dokter niet onmiddellijk naar Oranjestad terugkeren; het paard moest rusten. Als er in de tussentijd een spoedgeval in Oranjestad was, dan moest de terugkomst van de dokter uit San Nicolas rustig worden afgewacht, en vice versa; er waren toen geen communicatiemiddelen. Toen de Engelse Mrs. Blackborn, wier man een van de leidende figuren van de fosfaatmaatschappij was, kwam te overlijden omdat zij geen medische hulp kreeg door gebrek aan vervoer, werd 'het feit algemeen betreurd'. Er moest verbetering in deze toestand komen.

De heer Max F. Arends (Shon Bibi), lid van de Landsraad, hield hierover een vurige toespraak tijdens een vergadering van de Politieraad en wees de overheid erop dat er verandering moest komen in deze situatie. Gouverneur De Jongh Van Beek en Donk zag de ernst van de toestand in en verzocht als spoedpost in de begroting te doen opnemen... nee, geen tweede dokter, maar een tweede paard voor dokter Oduber. Uiteraard maakte dit niet veel verschil, want als de dokter met een vermoeid paard in San Nicolas aankwam, was het tweede paard nog steeds in Oranjestad, zodat niemand daar wat mee opschoot...

Het 'ziekenhuis' aan de Wilhelminastraat was ondertussen aan vervanging toe en er moest uitgekeken worden naar een andere locatie. Dit werd in 1913 het pand aan de John G. Emanstraat, waarin ooit de eerste school van het eiland was gevestigd, waar 'meester' Kuiperi de scepter zwaaide. In dit ziekenhuis was plaats voor wel dertien patiënten uit de buitendistricten, die door hun eigen familieleden moesten worden verzorgd. Het gouvernement betaalde hen daar 30 cent per dag voor…

Dr. Horacio Oduber is in 1935 overleden. Het huidige hospitaal op Aruba is naar hem vernoemd.

– – wordt vervolgd – –

2 jan. 2021